

О. Ю. Малишко, Л. С. Козуб,

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ДЛЯ ТЕРМІНІВ З ВЕТСАНЕКСПЕРТИЗИ, САНІТАРІЇ ТА ГІГІЄНИ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

Стаття присвячена дослідженню перекладацьких трансформацій, які найчастіше застосовуються при перекладі англійських і німецьких термінів з ветсанекспертизи, санітарії та гігієни продукції тваринництва українською мовою, і зумовлена спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на комплексне вивчення структурно-семантичних особливостей вузькогалузевих термінів та актуальних прийомів їх перекладу.

Ключові слова: термін, перекладацькі трансформації, лексичні трансформації, граматичні трансформації, комплексні лексико-граматичні трансформації.

Статья посвящена исследованию переводческих трансформаций, которые чаще всего используются при переводе английских и немецких терминов с ветсанэкспертизы, санитарии и гигиены продукции животноводства на украинский язык, и обусловлена направлением современных лингвистических исследований на комплексное изучение структурно-семантических особенностей узкоотраслевых терминов и актуальных приёмов их перевода.

Ключевые слова: термин, переводческие трансформации, лексические трансформации, грамматические трансформации, комплексные лексико-грамматические трансформации.

The article deals with the study of translation transformations commonly used to translate English and German terms in the field of veterinary-sanitary inspection and livestock production hygiene. It is stipulated by the interest of modern linguistic investigations in comprehensive study of structural and semantic features of sectoral terms as well as relevant methods of their translation.

Key words: term, translation transformations, lexical transformations, grammatical transformations, complex lexical and grammatical transformations.

Як відомо, більшість нових лексичних одиниць у будь-якій мові становлять терміни, оскільки людство постійно стикається з проблемою позначення того чи іншого поняття, явища чи феномена. Саме тому переклад будь-яких галузевих термінів потребує від перекладача чіткого знання прийомів, які необхідно застосовувати для передачі змісту оригіналу мовою перекладу. Так, у перекладацькій діяльності виникло поняття перекладацьких трансформацій, яке є одним із ключових аспектів теорії перекладу та перекладознавства. В межах дослідження термінів з ветсанекспертизи, санітарії та гігієни продукції тваринництва актуальним є питання систематизації перекладацьких трансформацій, які можуть найчастіше застосовуватися при перекладі зазначених галузевих термінів.

Аналіз останніх джерел і публікацій. У сучасному перекладознавстві існують різноманітні підходи до класифікації перекладацьких трансформацій, серед яких найбільш відомими є типології В. Н. Комісарова [4, с. 174], Л. С. Бархударова [1, с. 38-48], О. Д. Швейцера [8, с. 48], Л. К. Латишева [5, с. 168], Я. Й. Рецкера [6, с. 109], В. Є. Щетінкіна [9, с. 40-57], Ж. Дарбельне, Ж.-П. Віне [2, с. 157-167], А. В. Федорова [7, с. 95], А. Я. Коваленка [3, с. 12] тощо.

Метою дослідження є систематизація перекладацьких трансформацій, що слугуватиме основою для ефективного перекладу англійських і німецьких термінів з ветсанекспертизи, санітарії та гігієни продукції тваринництва українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Результати аналізу перекладацьких трансформацій, описаних у низці праць вітчизняних і зарубіжних науковців, а також попереднє дослідження специфіки перекладу англійських і німецьких термінів з ветсанекспертизи, санітарії та гігієни продукції тваринництва українською мовою дозволили нам розробити класифікацію перекладацьких трансформацій які, на нашу думку, є найбільш доцільними при перекладі зазначених термінів. При цьому за основу нами було взято структурний поділ, запропонований В. Н. Комісаровим [4, с. 174]. Вивчення особливостей перекладу англійських і німецьких термінів з ветсанекспертизи, санітарії та гігієни продукції тваринництва українською мовою свідчить про те, що для їх перекладу найбільш ефективними трансформаціями є: лексичні, граматичні та комплексні лексико-граматичні.

Більшість науковців, які вивчали питання класифікації перекладацьких трансформацій, акцентували увагу саме на цих групах. Так, лексичні трансформації описано у працях В. Н. Комісарова [4, с. 174], Л. К. Латишева [5, с. 168], Я. Й. Рецкера [6, с. 109], В. Є. Щетінкіна [9, с. 40-57]. Групу граматичних трансформацій досліджували В. Н. Комісаров [4, с. 174], Я. Й. Рецкер [6, с. 109], В. Є. Щетінкін [9, с. 40-57]. Проте поняття комплексних трансформацій простежується лише у працях В. Н. Комісарова [4, с. 174], який відносить до них лексичні і граматичні трансформації, та Л. К. Латишева [5, с. 168], який вважає, що комплексні (змішані) трансформації є поєднанням лексичних, стилістичних, морфологічних, синтаксичних і семантичних трансформацій.

Узагальнюючи викладене в розробленій нами класифікації, схема якої наведена на рис. 1, виділено три типи трансформацій: лексичні, граматичні, комплексні лексико-граматичні.

Щодо типів лексичних трансформацій, то очевидно, що для перекладу термінів, які мають ветеринарне спрямування, доречно використовувати транслітерацію та транскрипцію, оскільки значна частина такої термінології має латинське походження і схильна до інтернаціоналізації. Ще одним прийомом лексичної трансформації, який заслуговує особливої уваги, є калькування. Цей прийом вивчали, крім В. Н. Комісарова, й французькі лінгвісти Ж. Дарбельне й Ж.-П. Віне. Як відомо, вчені поділяють всі перекладацькі прийоми на

прийоми прямого й непрямого перекладу. Так, калькування, на думку французьких науковців, є одним із основних прийомів прямого перекладу лексичних одиниць [2, с. 158]. До лексико-семантичних заміни, які, за твердженням В. Н. Комісарова, включають конкретизацію, генералізацію та модуляцію, доречно, на наш погляд, віднести такий тип перекладацьких трансформацій як еквівалентна заміна. У цьому випадку ми погоджуємося з думкою Я. Й. Рецкера та вважаємо еквівалентну заміну основним способом передачі терміна, оскільки такий прийом забезпечує рівнозначну відповідність між термінами двох мов, які зазвичай не залежать від контексту [6, с. 110]. Таким чином, серед лексичних трансформацій, які можна ефективно використовувати для перекладу термінів з ветсанекспертизи, санітарії та гігієни продукції тваринництва, виділимо такі види: транслітерація, транскрипція, калькування, еквівалентна заміна.

Рис. 1. Класифікація перекладацьких трансформацій для термінів з ветсанекспертизи, санітарії та гігієни продукції тваринництва

На другому рівні класифікації виділимо граматичні трансформації. Щодо їх основних типів, то тут необхідно вказати дослівний переклад, який є одним із прийомів прямого перекладу, зазначених у спільній класифікації французьких лінгвістів Ж. Дарбельне та Ж.-П. Віне та одним з видів граматичних трансформацій у типології В. Н. Комісарова. Заміни форм слова та частин мови описані майже у всіх класифікаціях: В. Н. Комісарова, Я. Й. Рецкера, Л. С. Бархударова, О. Д. Швейцера, Л. К. Латишева, В. С. Щетінкіна, Ж. Дарбельней Ж.-П. Віне. Проте попередній аналіз термінів з ветсанекспертизи, санітарії та гігієни продукції тваринництва свідчить про те, що для їх перекладу такі види граматичних трансформацій, як заміни членів речення та типів речень, а також членування та об'єднання речень, не є суттєвими, оскільки у галузевих текстах досить рідко простежуються багатоскладні терміносполуки, ускладнені поширеними зворотами. Саме тому, на другому рівні перекладацьких трансформацій – граматичних – нами виділено: дослівний переклад, заміни форм слова, заміни частин мови.

Ще однією групою трансформацій є комплексні лексико-граматичні трансформації. Вивчаючи цю групу трансформацій В. Н. Комісаров відносить до неї такий перекладацький прийом як експлікація, що також простежується в класифікації В. С. Щетінкіна, проте знаходиться у групі лексичних трансформацій. До цієї групи науковці відносять також антонімічний переклад та компенсацію, які, на нашу думку, не є суттєвими для перекладу термінів з ветсанекспертизи, санітарії та гігієни продукції тваринництва, оскільки при перекладі галузевої термінології такі трансформації застосовуються рідко. Натомість, до групи комплексних трансформацій варто віднести такі перекладацькі прийоми як лексичні доповнення та лексичні опущення, які В. Н. Комісаров зараховує до технічних прийомів, виокремлюючи їх у групу разом з переміщенням. Доповнення та опущення також мають місце в працях В. С. Щетінкіна, який відносить їх до групи граматичних трансформацій, та Л. С. Бархударова, який виділяє їх в окрему групу. Зважаючи на викладене, на третьому рівні класифікації, в межах комплексних лексико-граматичних трансформацій, ефективних для перекладу термінів з ветсанекспертизи, санітарії та гігієни продукції тваринництва, нами виділено: експлікацію (описовий переклад), лексичні доповнення, лексичні опущення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Обґрунтована таким чином класифікація перекладацьких трансформацій для термінів з ветсанекспертизи, санітарії та гігієни продукції тваринництва може відіграти роль основи для подальшого поглибленого вивчення особливостей і закономірностей їх застосування для перекладу німецьких й англійських зазначених термінів українською мовою.

Література:

1. Бархударов Л. С. Некоторые проблемы перевода английской поэзии на русский язык / Л. С. Бархударов // Тетради переводчика. – М. : Высшая школа, 1984. – Вып. 21. – С. 38–48.

2. Вине Ж.-П. Технические способы перевода. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике / Ж.-П. Вине, Ж. Дарбельне. – М. : Международные отношения, 1978. – С. 157–167.
3. Коваленко А. Я. Общий курс научно-технического перевода / А. Я. Коваленко. – К. : ИНКОС, 2003. – С. 12.
4. Комиссаров В. Н. Теория перевода / В. Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 254 с.
5. Латышев Л. К. Технология перевода / Л. К. Латышев. – М. : Академия, 2005. – 317 с.
6. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика: Очерки лингвистической теории перевода / Я. И. Рецкер. – М. : Международные отношения, 2006. – 240 с.
7. Федоров А. В. Основы общей теории перевода. Лингвистические проблемы / А. В. Федоров. – М. : Высшая школа, 1983. – 303 с.
8. Швейцер А. Д. Теория перевода / А. Д. Швейцер. – М. : НАУКА, 1988. – 114 с.
9. Щетинкин В. Е. Пособие по переводу с французского языка на русский / В. Е. Щетинкин. – М. : Просвещение, 1987. – 159 с.